

De kæmpede mod tuberkulose – og sejrede

Af Olaf Lyne

Omkring 1850 bredte husdyrtuberkulosen sig og ikke mindst kvægbesætningerne blev hårdt ramt. I Danmark blev sygdommen en af tidens svøber for bønderne. Tuberkulosen var mest udbredt i de større besætninger og i områder, hvor der var en stor import af avlsdyr, som for eksempel af anglerkvæg på øerne og korthorn i Jylland. Situationen så mildt sagt håbløs ud og sygdommen forårsagede store tab, såvel økonomisk som produktions- og sundhedsmæssigt. Ribe og Ringkøbing amter blev særlig hårdt ramt.

Robert Kock

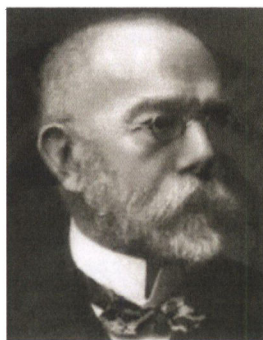
Robert Kock blev født i Prøjsen, han studerede til læge og blev professor i Berlin. Længe var han ubekendt, bortset fra at han havde vakt nogen opmærksomhed om sit navn ved at opdage én af landbrugets fjender, miltbrandsbacillen, havde klarlagt dens levevis og arbejdsmetode, desuden kunne han give oplysning om, hvordan man undgik fremtidige epidemier.

I marts måned 1882 var der i Berlin et møde i »Fysiologisk Selskab«. Mødet blev afholdt i en sal, der på ingen måde var strålende udstyret, og taleren var bare en landsbydoktor fra øst. Men var både sal og taler ganske jævne og ligetil, så var forsamlingen meget finere, for her var forsamlet mange af Tysklands ypperste videnskabsmænd, som lyttede til, hvad landsbydoktoren, der var

lige så beskeden, som han var nærsynet, havde at fortælle de lærde professorer, hvis navne nu for længst er glemt.

Taleren var altså Robert Kock. Han havde ikke lagt sig til at sove på de vundne laurbær efter at have løst miltbrandens gåde, nej han havde smøget ærmerne op, pudset brillerne og givet sig på jagt efter den værste af alle mikrober, den mystiske »morder«, der hvert år var årsag til ét af hvert syvende dødsfald i Europa og USA. Mange forskere havde forsøgt at løse gåden, men hidtil uden resultat.

Robert Kock kunne altså i 1882 dokumentere at han havde opdaget den frygtede mikrobe tuberkulosebacillen.

Robert Koch.

Robert Koch (1843-1910) tysk læge og bakteriolog, er især kendt for opdagelsen af den bakterielle årsag til miltbrand, tuberkulose

og kolera. Modtog 1905 Nobelprisen i medicin.

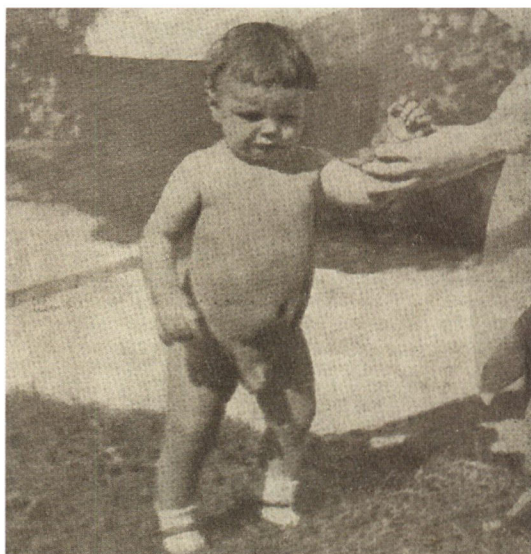
Nu var en del af gåden løst, men hvordan skulle bacillen bekæmpes? Først i 1890 lykkedes det Kock at fremstille tuberkulinet på basis af dræbte kulturer af tuberkulosebacillen. Stoffet opfyldte dog ikke hans forventninger om, at det skulle være et middel mod tuberkulose ved vaccination, men det viste sig at være et sikkert og meget følsomt middel til at afsløre, om et menneske eller dyr havde tuberkulose, og nu blev tuberkulinprøverne snart meget vigtige i kampen mod den frygtede sygdom.

På et enkelt punkt var Robert Kock dog usikker i sin vurdering af tuberkulosens betydning, nemlig i spørgsmålet om, hvor stor betydning kvægtuberkulosen havde for mennesker.

Der skelnedes som bekendt mellem tre typer af tuberkelbaciller, menneske, kvæg og fjerkrætypen. Det var en udbredt opfattelse, da der er tale om baciller af samme art, at smitte kan finde sted mennesker og dyr imellem. Det vakte derfor i høj grad opmærksomhed, da Robert Kock på en lægekongres i London i 1901 fremsatte den påstand, at kvægtypen ikke var sygdomsvækkende over for mennesker.

På kongressen var der imidlertid mange, som ikke ville godkende denne påstand og efter ca. 20 års forskning, der især blev udført i England, var det klart at han ikke havde ret. En væsentlig del af 1200 undersøgte tilfælde af tuberkulose hos mennesker viste sig at stamme fra kvægtuberkulosebacillen.

For sit banebrydende forskningsarbejde i kampen mod tuberkulose tildeltes Robert Kock i 1905 Nobelprisen i medicin.

Barn, angrebet af underlivstuberkulose, forårsaget ved nydelse af tuberkuløs mælk.

Foto gengivet fra: Kvægtuberkulosen, Dens skadelige virkninger og dens bekæmpelse. Udgivet af De samvirkende Jyske Mejeriforeninger.

Bernhard Bang

Bernhard Bang blev født i Sorø i 1848. Han fik sin dyrlægeeksamen i 1873 og var 1880-1919 ansat som professor og lærer ved Landbohøjskolen i København, hvor han forskede og skrev om årsagerne til kvægssygdomme, og ikke mindst havde kvægtuberkulosen hans store interesse. Han indså straks, at man i Robert Kocks tuberkulin havde et effektivt hjælpemiddel i kampen mod sygdommen, idet man ved hjælp af tuberkulinprøverne i et tidligt stadium kunne konstatere, hvilke dyr, der var angrebet.

Allerede i 1892 fremsatte Bang en plan til en måde at udrydde sygdommen, nemlig ved en gradvis rensning af syge besætnin-

ger. Dette skulle ske ved straks at fjerne nyfødte kalve og holde dem isolerede fra den øvrige besætning og på denne måde over nogle år oparbejde en hel ren besætning.

Hvor det var muligt, var det en udmærket måde, men det var ikke alle, der havde en stor eller to stalde, der gjorde det muligt at have to besætninger, og når dyrene kom ud om sommeren, skulle de også holdes adskilte. Det burde heller ikke være de samme personer, som passede og røgtede de dyr, som var syge og de, som var fri for tuberkulose.

Mælken spillede en væsentlig rolle i smitetspredningen, og Bang udtalte i 1895 i et foredrag, på Fælles- og Andelsmejerierne ved siden af den uhyre store fordel, de havde bragt det danske landbrug, medførte en stor fare for udbredelse af tuberkulose, og at der derfor hvilede et tungt ansvar på alle de, der havde med driften af disse institutioner at gøre.

Bernhard Bangs planer var gennemtænkte, og hvis de til alle dele blev rigtig gennemførte, skulle det vise sig, at de havde en afgørende betydning for bekæmpelsen af kvægtuberkulosen.

For sit enestående forskningsarbejde og vigtige oplysnings- og rådgivningsarbejde blev Bernhard Bang berømt, ikke bare i Danmark, men i næsten hele Verden.

Den første tuberkuloselov 1898

Forsknings- og oplysningsarbejdet, som blev udført af professorerne Robert Kock og Bernhard Bang, kan uden tvivl kaldes for et enestående pionerarbejde, men det gik utroligt langsomt med at få bekæmpelsesar-

bejdet i gang ude blandt landbrugerne, som dog ellers skulle have den største nytte og gavn af, at kvægtuberkulosen blev bekæmpet. Mange rystede på hovedet, når der blev talt om sagen og ikke så få var sikre på, at det absolut ikke kunne betale sig, det ville blive alt for dyrt.

Der kom dog alligevel endelig en fortsættelse af pionerarbejdet, idet regeringen og lovgivningsmyndighederne i 1898 vedtog Tuberkuloseloven, gennem hvilken Staten ydede støtte til tuberkulinprøver og dyrlægehjælp til besætningsejere, som ville gå ind i rensning af deres besætning. Ligeledes skulle køer med yvertuberkulose dræbes ved offentlig foranstaltning mod en delvis erstatning.

Ole Lyne (1849-1927)

Rottarp, Outrup.

Foto 1905 i privat eje.

To bønder i Outrup prøver Bangs plan

Outrup Mejeri begyndte som Fællesmejeri, men i 1885 blev det omdannet til Andelsmejeri. Fra 1892 og i ca. 20 år frem var min farfar, Ole Lyne (1849-1927) mejeriets kasserer. Han kom snart til at kende de store problemer kvægtuberkulosen forårsagede, ikke alene for bønderne men også i stigen- de grad for mejerierne. Af den grund blev

han interesseret i mulighederne for at få sygdommen bekæmpet, men mange af dem, han talte med om problemerne, måske endda de fleste, rystede på hovedet og mente, at det var håbløst at gøre noget af det, som var foreslået.

Oles søn, min far Jes Lyne (1882-1954) blev i 1915 gift med Olga og de flyttede ind på gården, som Jes, der var enebarn, senere skulle arve. Nu var de to bønder på gården, og begge var interesseret i at komme i gang med tuberkulosebekæmpelsen. Alting gik dog ikke så let, og modgang fik de af anden karakter, da Jes' kone Olga, døde i 1918.

Ole og Jes var dog kommet så langt i forberedelserne, at de bestemte sig for at prøve Bernhard Bangs plan om at flytte de nyfødte kalve bort fra den smittede besætning. Men hvor skulle de flyttes hen?

En løsning ville her være at bygge en ny kostald som en tilbygning til den gamle, stråtækte firlængede gård.

Der blev skaffet forslag og tegninger fra »Bedre Byggeskik«, og i løbet af 1920 blev der bygget en meget moderne stald med fodergang ved begge sider og rensegang i midten, automatisk vandingsanlæg til køer og ungdyr, samt ikke mindst et brandsikkert loft.

Ane, min farmor, ville meget gerne se den nye stald, men hun var meget plaget af reumatisk leddegigt og kunne ikke selv gå til bygningen. Da stalden i november var næsten færdig bar Ole og Jes farmor i en stol til stalden, som hun havde hørt så meget om og glædet sig til. I december sov Ane ind.

Bangs plan fungerede

Da stalden var færdig, varede det ikke læn-

ge, inden der begyndte at komme dyr i den. Ole og Jes var fælles om at drive landbruget, så det var let for dem at dele arbejdet i de to stalde, så hver af dem havde deres egen afdeling at passe. Planen med at flytte de nyfødte kalve til den nye stald var vellykket. Ved udsætning af de syge dyr og forsigtighed ved indkøb af rene dyr, lykkedes det i løbet af tre år at få en tuberkulosefri besætning. Der var nu et synligt bevis for, at de kunne lykkes at bekæmpe sygdommen.

Ikke mindst Jes agiterede da også for at få flere bønder til at tage kampen mod sygdommen op for alvor. Bl.a. talte han om sagen ved Landboforeningens møder og mejeriernes generalforsamlinger.

Men stadigvæk var mange – ja vistnok flertallet skeptiske og fortsatte med at ryste på hovedet.

Slagterierne hårdt ramt af tuberkulosen

Det var ikke kun mejerierne der havde store problemer med tuberkulosen, ramte også slagterierne hårdt og forårsagede store tab. På Esbjerg Andelsslagteri (EAS) var der for eksempel i 1922 et tab på over 200.000 kr., og dertil kom ejerens tab ved en mindre afregning, utrivelighed m.m. Også amtets øvrige slagterier havde forholdsvis lige så store tab. EAS satte derfor, som det første slagteri, gang i et oplysningsarbejde blandt landbrugerne, og bestyrelsen bemyndigede overdyrlæge Laurids Hansen til at besøge en del af de smittede besætninger for, sammen med ejerne, at finde smitekilderne og give anvisning på, hvorledes smittens udbredelse kunne forebygges. Det var svinebesætningerne, som først besøgte. I 1923 blev 33 besætninger besøgt. Disse havde ved årets

slagtninger en tuberkuloseprocent på 59,6, for de samme besætninger var den i 1924 nede på 23,9%, og fra 10 af besætningerne var alle slagtede svin helt rene. I 1924 besøgte dyrlægen 200, og året efter 400 besætninger.

Det stod hurtigt klart, at den største smittekilde for svinene var kreaturbesætningerne, hvilket blev en af årsagerne til at Mejeriforeningen begyndte sit arbejde. Det skete i september 1923 ved et repræsentantskabsmøde på Ladelund Landbrugsskole. På grund af, at der netop ved dette tidspunkt var udbrudt en mund – og klovsygeepidemi, som varede i over to år, blev sagen på en måde lagt på is. Dog havde overdyrlægen holdt et foredrag ved repræsentantskabsmødet den 2. september 1924, hvor spørgsmålet om et organiseret bekæmpelsesarbejde for tuberkulosen drøftedes, men der skulle gå lang tid, inden folk havde fundet sig efter mund- og klovsygeepidemien.

I 1928 blev der endelig taget fat for alvor. Den 29. februar udsendte Mejeriforeningen 142 indbydelseskort til landbrugsorganisationerne, sundhedsautoriteterne og politimyndigheder med flere, til et møde på Paladshotel i Esbjerg. Formanden L. Elbæk Jessen meddelte, at hensigten med mødet var at få en mere energisk kamp mod meneske- og kvægtuberkulose i Ribe Amt.

Ved mødet blev der også indledt et samarbejde med Ringkøbing Amts Mejeriforening, og man blev enige om at anskaffe forskelligt demonstrationsmateriale til brug ved de oplysningsforedrag, der skulle holdes.

Sidst i februar afholdt Mejeriforeningen to stærkt besøgte møder i Bramming og Varde med den nu 80 årige Bernhard Bang

som taler. Det blev en stor oplevelse at høre hans planer og indsats for tuberkulosebekæmpelsen, der har haft uvurderlig betydning for hele vort land og langt derudover. Med dette regnede Mejeriforeningen dets oplysningsarbejde for endt og det første afsnit af bekæmpelsesarbejdet afsluttet.

Fællesudvalget for tuberkulosens bekæmpelse

Fra da afledes arbejdet af et fællesudvalg, som fik følgende medlemmer. For Ribe Amts Mejeriforening: Gdr. Elbæk Jessen. For Ribe Amts Dyrlægeforening: Overdyrlæge Laurids Hansen. For Vestjyllands Fællesledelse for kvægavl og kontrolforeninger: Konsulent Chr. Larsen. For Ribe vestre Landboforening: Gdr. Rask-Jensen. For Landboforeningen i den østre del af Ribe Amt: Forstander J. Kr. Madsen. For Ribe Amts Husmandsforeninger: Husmand Jesper Nielsen. For Andelsslagterierne: Gdr. Hans Duborg. For Privatslagterierne: Fabrikant Bundgaard.

Fællesudvalget holdt sit første møde den 13. marts 1928 og valgte Elbæk Jessen som formand, Laurids Hansen som sekretær og Bundgaard som kasserer. Disse tre valgtes sammen med Chr. Larsen til forretningsudvalg.

I udvalgets første år blev der rundt om i mejeriforeningens 72 kredse med ca. 10 570 besætninger afholdt 59 agitationsmøder for at få oprettet tuberkulinforeninger og få udrensningen i gang. Af møderne holdt L. Hansen 27, Chr. Larsen 8, Toft 7, Siggaard 16 og Bundgaard 1. Efter møderne vedtog man ikke at afholde flere gratis møder.

I flere tilfælde syntes det, som om alle

oplysninger om sagen blev frosset inde på grund af fuldstændig mangel på interesse. Det skete ikke så sjældent, at mejeribestyrelsens formand tolkede den i kredsen herskende interesse i vendinger som f. eks.: »Foredraget er jo gratis, og vi kan godt høre det, men det er ellers ikke fordi vi regner med, at mejeriet vil foretage sig noget« Nogen kunne undre sig over foredragsholderens naivitet og sige: »Vi havde jo fået nogle tuberkulosebestemmelser til at bluffe englænderne med, men derudover skal der såmænd intet ske!«

Efterhånden blev det dog nødvendigt, af hensyn til eksporten at lytte til englændernes råd og vejledning på området.

I 1929 udkom den første af udvalgets beretninger, som var redigerede af konsulent Larsen. I den fandtes navnene på 215 rene besætninger med 3805 dyr. Fra 1930 til 1943 udkom der hvert år en beretning med stadig flere nye navne på rene besætninger. Disse beretninger sporede uden tvivl mange bønder til at tage kontakt med nogen, som havde sit navn i beretningerne, og så måske begynde selv at sanere sin besætning.

*Jes Jensen Lyne
(1882-1954) foto fra 1942.
Privat eje.*

I årenes løb afgik nogle af udvalgets medlemmer og nye kom til i stedet. I 1929 afgik Laurids Hansen og i hans sted valgtes Chr. Larsen som sekretær. I 1930 ønskede L. Elbæk Jessen at træde tilbage og en ny formand skulle vælges.

Gdr. Jes Lyne, Outrup ny formand

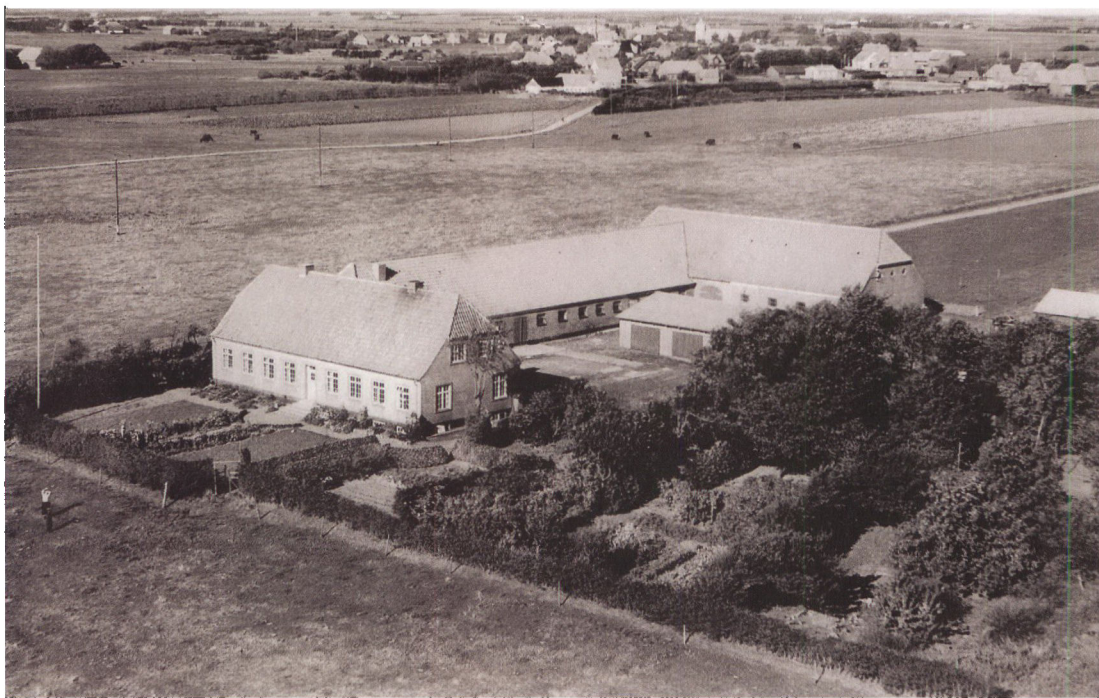
At Jes Lyne, som ikke var medlem af udvalget, blev valgt skyldes muligvis et forslag fra Chr. Larsen, Varde, der fra sit arbejde kendte Jes og hans store interesse for tuberkulosens bekæmpelse.

For Jes må det have været spændende, men også en stor udfordring at skulle lede det bare to år gamle, men store Fællesudvalg med hele Ribe Amt som arbejdsfelt. En uvurderlig hjælp har han sikkert fået af Chr. Larsen, udvalgets energiske sekretær.

Fra de første tre år (1930-1933) findes desværre ikke noget, som Jes har skrevet om arbejdet med at organisere og få arbejdet ind i faste rammer. Mange interessante breve, notater, manuskripter etc. gik op i røg, da hans gård natten mellem den 14. og 15. august 1932 i løbet af en time blev forvandlet til en rygende ruin.

Bortset fra den nye kostald med det brandsikre loft, hvor kun taget brændte, var alt totalt ødelagt.

Jes prøvede at redde lidt fra stuehuset, hvilket kunne have kostet ham livet, for da han anden gang skulle ud, var stråtaget skredet ned foran døren. Han kom ud, men der gik ild i den smule tøj, han havde nået at få på, og han blev alvorligt forbrændt, og var efterfølgende på sygehuset 40 dage og nætter, eller som han senere plejede at sige: »Lige så længe som Jesus var i ørkenen«

Den nye gård blev opført på rekordtid. Fra ca. 15. september til 9. december 1932. stuehuset var det sidste, som blev indflytningsklart.

Ny gård

En ny gård skulle bygges. Fra arkitekt Harald Nielsen fra »Bedre Byggeskik« fik Jes snart tegningerne, hvor kostalden fra 1920 meget naturligt indgik i de nye bygnin-
ger.

På grund af depressions tidens store arbejdsledsheds tid var det let at få håndværkere, så omkring 15. september kom byggeriet i gang, og allerede den 9. december kunne familien flytte ind i stuehuset, som var det sidste, der blev færdigt.

Efterhånden kunne Jes igen begynde at arbejde i Fællesudvalget. Fra 1933 er der

bl.a. en del breve fra mejerier, som gerne ville have hans foredrag eller noget oplysningsmateriale

Det, som nu følger, er mest uddrag og pluk fra hans notater, årsmødemanuskrifter og lignende.

De første fem år gik mest med små mejerselslag i form af oplysende flyveskrifter, avisartikler, udstillinger ved amtsskuer, foredrag, udsendelse af årsberetninger m.m. Alt sammen for at få brudt isen.

I 1933 var mejeribestyrelserne i de fleste tilfælde gode medarbejdere for sagen, ligesom der i ¼ dele af mejerierne fandtes én

eller flere rene besætninger. I treårs perioden 1929-1932 var stigningen af rene besætninger 0,6% (fra 1,9% til 2,5%), en regnekundig spøgefugl kom frem til, at det ville tage 325 år, inden alle besætninger var fri for tuberkulose. Men isen begyndte at smelte, så i 1936 var antallet af rene besætninger steget med 14,7% fra 1932 til 17,2%. Dog skrev Jes: »Der er jo et bitte nøk at tage endnu« eller som konen sagde: »Ja, der er langt frem«, da hun så sig tilbage.

I 1936 omdannedes Fællesudvalget til »Fællesorganisationen for husdyrtuberkulosens bekæmpelse i Ribe Amt« med de enkelte mejerier og slagterier som bidragydende medlemmer. Kontingentet: 1 øre pr. 1000 kg mælk, fra 1942 2 øre + 1 øre pr. slagtet svin. For den enkelte landmand blev årsudgiften til dette 10-15 øre.

Dyrskuet i Nr. Nebel i 1937 var det en historisk dag for tuberkulosens bekæmpelse: for første gang var de tuberkulosefri dyr udstillet ved egen bom. Det kan tilføjes, at allerede i 1943 var alle udstillede dyr »rene«.

Ved et årsmøde, muligvis i 1936, udtalte

Her står de tre køer, som reagerede ved tubekulinprøven i 1938, og venter på at komme til slagteriet. Foto i privat eje.

Jes Lyne bl.a. følgende i sin velkomsttale: »I bekæmpelsesarbejdet findes der et dybt alvorligt kapitel, som hedder: Forholdet mellem menneske- og kvægtuberkulose. Kapitlet om menneskets tuberkulose er også et økonomiske spørgsmål, da det påfører samfundet store udgifter, for ikke at tale om de tab sygdommen medfører i form af nedsat arbejdsevne, der bliver særlig stor, da sygdommen især angriber yngre personer, desuden er sygdommen både langvarig og kostbar, men den er mere end det, den er et spørgsmål om menneskelykke. Det er derfor med glæde, vi vil hilse tuberkulosedoktor Sjørsløv velkommen til at holde foredrag om dette vigtige kapitel.«

I 1938 fik min far noget af et chok, da det ved tuberkulinprøven viste sig, at tre køer reagerede. Disse blev snarest sat ud. Dyr læge Moberg og læge Sørensen var enige om, at vi alle for en sikkerheds skyld skulle røntgenundersøges på Spangsberg Sanatorium i Hjerting.

Først var det far, min mor Ingrid, tjenestepigen og mig, der tog af sted til undersøgelsen. Så var det de to karles tur, men de nægtede kategorisk at tage til Hjerting, for de hverken ville eller behøvede at undersøges.

Far fik dem dog til sidst overtalt til at tage af sted – på cykel. Far måtte love, at hverken han eller andre i familien fortalte nogen om årsagen til at de fik en fridag. Lidt sure var de, da de startede, trods det at de havde fået penge til mad og kaffe, hvilket de også havde forjent.

Ingen af os var heldigvis smittede, og fremover kom der heller ingen »reagenter« i besætningen.

Ny tuberkuloselov

På initiativ af Landbrugsminister Bording, kom der i 1942 en ny lov om bekæmpelse af tuberkulose, ikke bare hos kvæg, men også svin og fjerkræ. Loven blev underskrevet 29. juli og den lægger i højere grad end tidligere ansvaret for smittespredning over på ejeren.

Ved behandlingen af den nye lov kom der mange interessante oplysninger som blandt andet påviste smittefaren fra dyr til menneske. Ved en undersøgelse blev det konstateret, at der i Ribe Amt var 322 mennesker med lungetuberkulose, af disse var 95 kreaturpassere, hvoraf 41 havde kvægtuberkulose. Af de øvrige 227 mennesker var der kun 12, som var smittet med kvægtuberkulose. Det beviste tydeligt, hvor stor faren var for smitteoverførsel, ikke bare gennem mælken, men også ved indånding af luften fra tuberkuløst kvæg.

Fællesorganisationens ophør

Ved det sidste årsmøde den 29. november 1943 blev der givet en oversigt over en del af resultaterne, der var opnået i de 15 år, udvalget og organisationen havde arbejdet.

Kredsdyrlæge Bjerregaard, Grindsted præsenterede en oversigt over hvordan bekæmpelsesarbejdet havde sat sine spor i mejeriforeningens 72 kredse. 13 kredse havde nu 100% rene besætninger, af de øvrige havde bare et mejeri under 50% rene besætninger, bortset fra otte mejerier havde alle en plan for bekæmpelsesarbejdet. Disse planer var enten for to, tre eller fem år. Et mejeri havde en syvårs plan.

Ser man på konsulent Larsens årlige be-

retninger, så viser hans statistik, at stigningen af rene besætninger i syvårsperioden 1929-1936 fra 1,9% til 17,2% = 15,3%, mens stigningen i følgende syvårs periode 1937-1943 var fra 17,2% til 79,2% = 60%.

Om man antager, at antallet af besætninger i de 72 kredse er det samme i 1943, som det var i 1929, altså 10.570, så betyder en stigning på 70,2%, at der nu var 8.372 rene besætninger mod 215 i 1929 – næsten utroligt.

Ikke bare udvalget/organisationen har gjort et stort og fortjenstfuldt arbejde, for uden dyrlægernes store indsats bl.a. i form af at udføre og kontrollere de mange tusind tuberkulinprøver, og deres personlige oplysningsarbejde, havde bekæmpelsen ikke fået den store fremgang, som den fik.

Til sidst kunne formanden, Jes Lyne, afslutte det sidste årsmøde med følgende ord: »Vi har hele tiden arbejdet på at overflødiggøre os selv, og som stillingen nu er blevet, er dette mål praktisk taget nået!«.

1944 holdt Ribe Amts Mejeriforening sit 50 års jubilæum, og i den anledning stod blandt andet i avisen: »Jubilæet begyndte med en hilsen til kongen med ni hurraråb og kongesangen!« Videre: »Kvægtuberkulosens bekæmpelse har været en af foreningens store opgaver«.

Her bør tilføjes, at officielt har kvægtuberkulosen i Danmark været udryddet siden 1952.

Efterskrift

Far døde i februar 1954, hvis han havde levet til efteråret, ville han have fået et større chok end i 1938, og måske tænkt på doktor Sjørselevs foredrag i 1936.

Årsagen til dette var at læge Ingemann da konstaterede, at Ann-Lis og mit første barn, Alfred, som også var fars og mors eneste barnebarn, havde reageret på en tuberkulinprøve.

På Spangsberg Sanatorium viste røntgenundersøgelsen, at der var en skygge på den ene lunge.

Vi og min mor Ingrid, var naturligvis meget bekymrede for, hvordan det skulle gå. Læge Ingemann kontaktede Julemærkesanatoriet i Kolding, og snart kom der brev fra overlæge Arthur Mårtensen med besked om, at vi kunne komme med Alfred den 1. november.

Han var da et år og fire måneder.

Det var ingen lystrejse og det var svært at sige farvel. Vi vidste, at han skulle være i Kolding på ubestemt tid, men det vigtigste for os var at han blev helt frisk igen.

Under ventetiden var der mange naboer og venner, der havde bil, som kørte søndagstur til Kolding og tilbød os at komme med for at se til vores søn.

Endelig kom brevet om, at Alfred var frisk og måtte komme hjem. Den 12. juli

1955 kom en nabo med sin bil og kørte os til Kolding for at hente ham.

Det blev en rigtig glædens dag at få Alfred hjem igen efter otte en halv måneds ophold på Julemærkesanatoriet, og nu var han to år.

Heldigvis har han ikke kendt sygdommen siden. Smittekilden er ikke kendt – men kvægtuberkulose var det ikke!

Kilder:

Nr. Nebel landboforenings jubilæumsbøger 1946 og 1996.
Ribe Amts mejeriforenings jubilæumsbog 1944.

Landbruget i Danmark.

H. K. Kristensen. Outrup Sogn 1935.

Danmarkshistoriens Hvem Hvad Hvornår. København 1996.

Bra Bøskers leksikon.

Avisudklip.

Jes Lynes notater og manuskript.

Olaf Lyne, Granbo, Vasavägen 679, FI-64220 Yttermark, Finland.

Født i Outrup 1927. Fhv. gårdejer og bankfilialbestyrer.

»Glædens Dag« den 12. juli 1955.

Tre af julemærkehjemmets sygeplejersker tager afsked med Alfred, som efter et ophold på 8½ måned måtte komme hjem. Foto i privat eje.